

De vergeten eendenkooi van De Nadorst

Op een recente foto is links de plas te zien op de plaats waar zich eertijds de eendenkooi van Klaas ten Klooster bevond. In het midden begint het Kooikerspad dat linksom om de plas loopt. Rechts het riviertje de Weede (Google Street View).

In het tweede deel mijn artikel over het huis De Nadorst aan de Sluizigerdijk in Hasselt Historiael 2021 nr. 4 kwam aan de orde dat de weduwnaar Klaas ten Klooster op 7 oktober 1875 op 68-jarige leeftijd is overleden. Zijn vrouw Hendrina van Marle was hem al in 1869 voorgedaan. Zij woonden met hun gezin op De Nadorst aan de Sluizigerdijk. Hun erfgenamen waren de zeven levende kinderen en de drie kleinzonen van een overleden zoon. Op 20 januari 1876 lieten de erven het onroerend goed veilen in De Herderin. Uit het roerend goed is af te leiden dat Klaas ten Klooster aan de kost kwam als visser, jager en landbouwer. Tot het onroerend goed behoorde, naast het huis met erf, bouw-, wei-, en hooiland, ook een eendenkooi, zodat mag worden aangenomen dat hij ook kooiker was.

Vraag

Op dit artikel reageerde de heer Jan ten Klooster uit Hasselt met een vraag aan de redactie. Hij vroeg waar deze eendenkooi van zijn betovergrootvader Klaas ooit heeft gelegen. In dit artikel hoop ik zijn

vraag te beantwoorden. De familie Ten Klooster blijkt generaties lang kooikers, eendenvangers, te hebben voortgebracht.

Verslag van de zoektocht

Voor de zoektocht naar de eendenkooi en zijn eigenaren waren kadastrale gegevens onmisbaar. Ik ben Henk Poelarends dankbaar voor het verzamelen en de interpretatie ervan.

De familie Ten Klooster liet in de loop van de tijd twee advertenties plaatsen waarin zij onroerend goed te koop aanboden, namelijk in 1876 en in 1898.

In de advertentie van 1876 wordt een eendenkooi te koop aangeboden, echter zonder vermelding van ligging en grootte. In de advertentie van 1898 gebeurt dit wel. De eendenkooi en het bijbehorende weiland liggen dan in sectie A van de kadastrale gemeente Zwollerkerspel, met de perceelnummers 532 en 533. De percelen blijken in 1881 te zijn ontstaan uit de splitsing van het oude perceel A 168, dat in 1832 nog geheel uit weiland bestond.

De Notarissen **F. SALIE** te Hasselt en Mr. **EBBINGE WUBBEN** te Staphorst zullen te Hasselt bij den kastelein **ROZENDAL**, op Donderdag den 20 Januarij a.s., des voorm. om 11 ure, ten verzoeken der erven van wijlen **KLAAS TEN KLOOSTER**, publiek verkoopen:

EEN BOERENERF,

met **BOUW**-, **WEI**- en **HOOLAND**, benevens **EENDENKOOI**, groot $8\frac{1}{2}$ bunder, gelegen te Zwollerkerkspel, digt bij Hasselt, op den Zwartewatersdijk, in perceelen en in massa, staande in 8 perceelen op f 19155; en een stuk **HOOLAND**, onder Zwartsluis, het Morgentje genaamd, groot 1.1360, ingezet op f 805.

Inlichtingen zijn te vernemen bij voorn. Notarissen.

De Notarissen **W. C. VAN REEDE** te Zwolle en **F. SALIE** te Hasselt zullen op Woensdag 18 Mei 1898, des voormiddags om elf uur, ten huize van den Heer G. Determan te Hasselt, doen inzetten en veertien dagen later terzelfder uur en plaats, publiek verkoopen:

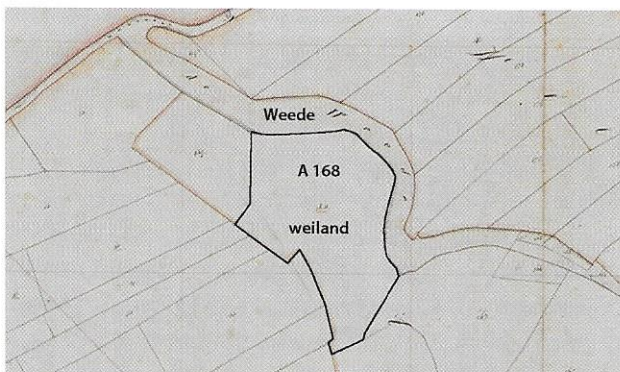
Een EENDENKOOI

met een daarbij behoorend perceel best **WEILAND**,

liggende in de gemeente Zwollerkerkspel nabij Hasselt, ter plaatse genaamd „ter Weeshoek”,

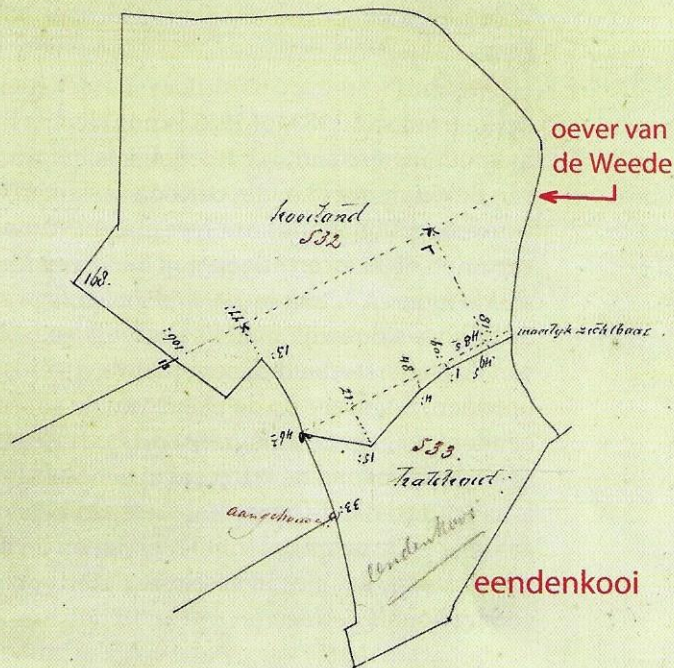
Advertenties in de Prov. Overijsselsche en Zwolsche Courant op 14-01-1876 resp. 06-05-1898.

In 1881 heeft het kadaster de situatie van perceel A 168 opnieuw in kaart gebracht, omdat er een ‘terreinsverandering’ had plaatsgevonden. Perceel A 168 was bij de eerste kadastermetingen in 1832 een weiland met een oppervlakte van 2.58.80 centiare van de veehouder Klaas ten Klooster (1807-1875) die in de inleiding werd genoemd. In 1881 blijkt het weiland A 168 twee functies te hebben, namelijk een gedeelte hooiland dat voortaan als perceel A 532 wordt aangeduid, en een gedeelte hakhout dat als eendenkooi dienst doet en nu perceel A 533 wordt. Vermoedelijk was perceel A 533 in 1881 al langere tijd in gebruik als eendenkooi, maar niet als zodanig bij het kadaster geregistreerd.

Perceel A 168 van Klaas ten Klooster op een minuutplan van 1832. Het is dan nog een weiland, gelegen in een bocht van het riviertje de Weede.

*Terreinsverandering
no 168
Hier hooiplaats n: 6283.*

Kaartje uit 1881 waarop in potlood de eendenkooi is aangegeven. De eendenkooi met hakhout krijgt nummer A 533. Het noordelijk gedeelte, hooiland, wordt nummer A 532.

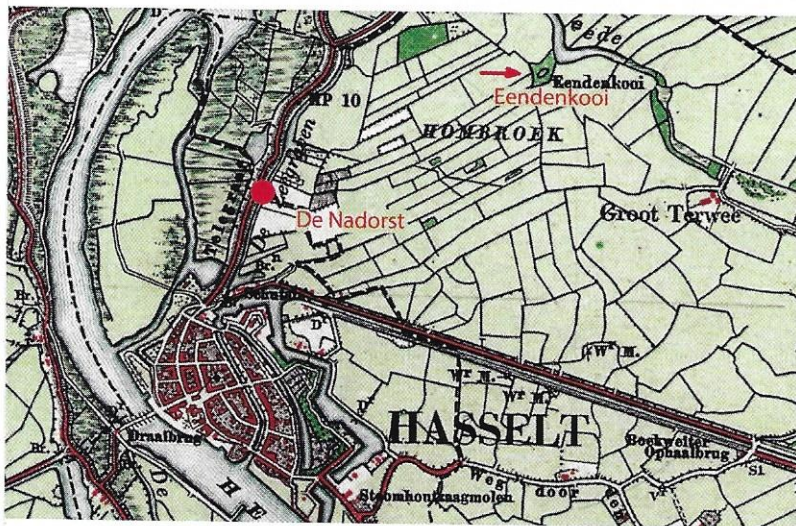

Luchtfoto van de waterpartij met wandelpad rond de waterpartij die de naam Kooikerspad heeft gekregen. Het is een zijweg van de Roskam in de wijk Nadorst.

Met behulp van de kadasterkaart uit 1832 kunnen we nu gemakkelijk de ligging van de eendenkooi op historische kaarten vinden. Deze moet tussen 1832 en 1850 zijn aangelegd, want de kooi is voor het eerst in 1850 op de topografische kaart

van Krayenhoff¹ ingetekend. De kooiplas met omringend hakhout zijn duidelijk herkenbaar. Voor het laatst is de kooi op de kaart van 1932 te zien.

Op kaarten van 1933 tot 1953 is nog slechts het hakhout ingetekend; vermoedelijk is het water van de eendenkooi in die periode verland. Dit wordt bevestigd door familie verhalen.² Vanaf 1954 vertonen de kaarten alleen nog maar een klein stukje moeras, totdat in 1997 na de aanleg van de nieuwe woonwijk in het noordelijk gedeelte van de Nadorsterlanden een nieuwe vijver is ontstaan, ongeveer op de plaats van de voormalige eendenkooi. Op de topografische kaart van 2002 is te zien dat er rond de waterpartij een wandelpad is aangelegd dat de naam Kooikerspad heeft gekregen. De naamgever moet ervan op de hoogte zijn geweest, dat hier in vroegere tijden een eendenkooi is geweest.

De eendenkooi is fraai weergegeven op deze historische kaart van 1893.

Eigenaren van de eendenkooi van De Nadorst in de Ter Weeshoek³

In 1832 is Klaas Jans ten Klooster (1807-1875) eigenaar van het weiland A 168 in Ter Weeshoek, waarin later een eendenkooi is gevestigd. De kooi verschijnt in 1850 voor het eerst op een (geografische) kaart en zal dus tussen 1832 en 1850 zijn aangelegd, waarschijnlijk door de eigenaar van de grond, Klaas Jans ten Klooster, die hier waarschijnlijk ook gekooierd heeft. Dit zal wel een bijverdienste zijn geweest, want hij heeft bij de Burgerlijke Stand nooit kooiker als beroep opgegeven, maar daghuurder (1840), veehouder (1856, 1857) en vooral landbouwer (1828-1875).

Klaas Jans ten Klooster liet van 1856 tot en met 1863 elk jaar de kooi registreren als vangkooi voor eenden.⁴ Hij overleed op 7-10-1875 en is begraven in Zwartewatersklooster. Eind 1875 krijgen de erven Klaas ten Klooster van de arrondissementsrechtbank in Zwolle het bevel hun onroerende goederen openbaar te verkopen. De erven geven hieraan gehoor: ze verkopen hun onroerend goed wel, maar kopen het ook direct terug. Bij de inzate op 6 januari 1876 komt hierbij ook de eendenkooi in de verkoop, waarbij deze als volgt wordt beschreven: eendenkooi, zijnde het zuidelijkste gedeelte van Sectie A nr. 168, in het geheel bekend als weiland, groot 2.58.80 ca, welk gedeelte zichtbaar op het terrein is afgebakend. Blijkbaar is de eendenkooi dan nog niet door het kadaster opgemeten (dit zal pas in 1881 plaatsvinden, zie kaartje³). De Hasselter houthandelaar Jan Oosten van de Vegte toont belangstelling voor de eendenkooi en biedt 3.200 gulden, maar daar steekt de familie Ten Klooster een stokje voor.

Bij de openbare veiling op 20 januari 1876 koopt familielid Cornelis Moed (1836-1903) alle onroerend goed op. Hij was in 1863 getrouwd met Hendrina ten Klooster (1829-1885), de dochter van wijlen Klaas Jans ten Klooster en Hendrina van Marle. Cornelis Moed kocht de acht percelen voor zijn zwagers Hendrik (1831-1904), Hermannus (1840-1899) en Klaas junior (1845-1917) ten Klooster. Zij waren hiervan al voor één achtste deel eigenaar. Klaas ten Klooster junior verwerft de eendenkooi met het weiland (tezamen A 168) voor een bedrag van 6.780 gulden. Tot de boedel behoort ook het huis De Nadorst. Dit wordt met bijbehorende landerijen gekocht door de oudste van de broers, Hendrik ten Klooster, voor 4.445 gulden. Bij de ondertekening van de akte op 20-1-1876 verklaart Hendrik niet te kunnen schrijven.

Handtekeningen onder de koopakte van 20 januari 1876, waarbij de eendenkooi in handen kwam van Klaas ten Klooster junior (1845-1917).

In 1881 wordt de eendenkooi kadastraal afgesplitst van het weiland A 168 en krijgt nummer A 533. De eendenkooi staat nog op naam van de erven Klaas ten Klooster en kinderen.

In februari 1888 verkrijgt de landbouwer Hermannus ten Klooster Klaaszoon (1831-1904) uit de boedelscheiding van zijn schoonouders Jan van de Velde (1802-1887) en Geertje ten Klooster (1799-1860) 1/16^e deel van een perceel hakhout met eendenkooi, Zwartsluis Sectie C nrs. 171 en 172, groot 43.90 ca, met een geschatte waarde van 475 gulden.

Op 18 mei 1898 moet de eendenkooi van Klaas ten Klooster junior noodgedwongen worden verkocht. Hij had voor de aankoop op 20 mei 1866 een bedrag van 3.000 gulden geleend van zijn zwager, de schipper Dirk Stroomberg (1829-1897) uit Hasselt. Klaas had de schuld niet afgelost. Dirk Stroomberg en zijn echtgenote Klaasje ten Klooster (1835-1890) waren al overleden, waardoor hun zes kinderen het tegoed hebben geërfd. Omdat Klaas ten Klooster op 1 mei 1898 de rente niet had betaald, maken de erfgenamen gebruik van hun recht tot de publieke verkoop van de eendenkooi. De inzate vindt plaats op 18 mei 1898.

De Notarissen **W. C. VAN REEDE** te Zwolle en **F. SALIE** te Hasselt zullen op Woensdag 1 Juni 1898, des voormiddags om elf uur, ten huize van den Heer G. Determan te Hasselt, publiek verkoopen:

Een EENDENKOOI
met een daarbij behorend perceel
best WEILAND,
liggende in de gemeente Zwollerkerspel nabij Hasselt, ter plaatse genaamd „ter Weeshoek”, te zamen groot 2.58.80 hect., sectie A nos. 532

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant van 27 mei 1898.

Op 1 juni 1898 vindt de veiling plaats. De eendenkooi (A 533) en het weiland (A 532) worden tezamen (terug)gekocht voor 2.230 gulden door Hermannus ten Klooster, de oudere broer van Klaas junior. Hermannus verklaart de eendenkooi voor zichzelf te hebben gekocht voor 800 gulden en tevens gemachtigde te zijn voor zijn broer Hendrik.

Staphorst, 2 Juni. Een eendenkooi met daarbij behorend hooiland, te zamen groot 2 H.A. 58 A., nabij Hasselt gelegen, is gister publiek verkocht voor f 2230. Voor 20 jaar is hetzelfde perceel aangekocht voor ruim f 7000.

Provinciale Drentsche en Asser Courant van 4 juni 1898.

Enkele dagen later bericht de Provinciale Drentsche en Asser Courant dat de eendenkooi is verkocht voor 2230 gulden. En: Voor 20 jaar is hetzelfde perceel aangekocht voor 7000. Is de opbrengst van de kooikerij tussen 1878 en 1898 zo hard achteruitgegaan, dat de waarde van de kooi zo is gedaald of was deze in verval geraakt?

Hermannus ten Klooster moet een fors postuur hebben gehad, want hij stond bekend als Grote Mannes. Voordat hij op 20 januari 1904 op De Nadorst overleed, had hij per testament een legaat van 1.000 gulden nagelaten aan zijn stiefdochter Geertje van den Berg-Dekker (1851-1937). Geertje was een dochter van zijn vrouw Hendrina van de Velde (1829-1880) uit haar eerste huwelijk met Klaas Dekker (1823-1857). Hendrina was in 1866 hertrouwd met Hermannus ten Klooster. Ze kregen twee kinderen, Hendrina en Grietje, die al op 3-, resp. 2-jarige leeftijd zijn overleden. Van de drie kinderen uit het eerste huwelijk van Hendrina met Klaas Dekker was alleen Geertje Dekker in 1904 nog in leven; zij was in 1874 getrouwd met de veehouder Gerrit van den Berg (1847-1932).

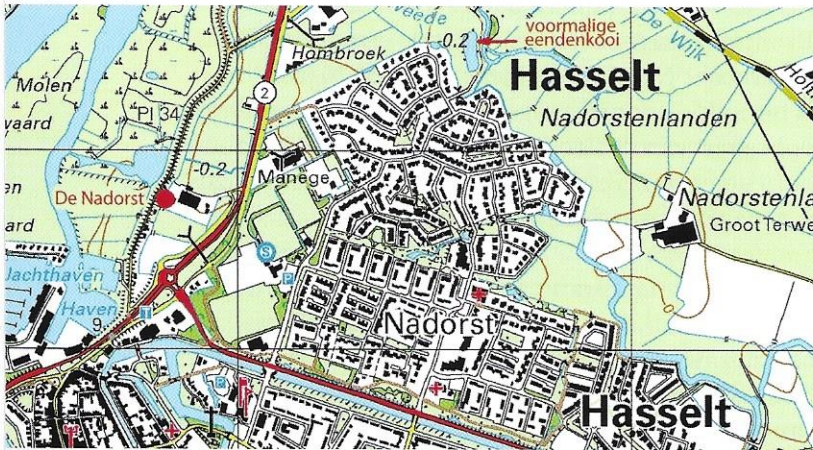
Als enige erfgenaam benoemt Hermannus ten Klooster in 1904 zijn schoonzus Stijntje ten Klooster-Boes (1856-1941). Zij was de weduwe van zijn jongere broer Hendrik (1840-1899). Stijntje erft de eendenkooi en zo komt deze weer onder De Nadorst. Haar man, de visser en landbouwer Hendrik ten Klooster, kocht De Nadorst in 1876 uit de boedel van zijn vader Klaas ten Klooster en woonde er tot zijn dood in 1899. Stijntje, geboren in Ambt Vollenhove, was in 1891 bij hem ingetrouwd op De Nadorst.

Hendrik en Stijntje ten Klooster kregen drie kinderen. Hun eerste kind, een dochtertje, kwam in 1892 levenloos ter wereld. Hun tweede kind, Klaas ten Klooster (1894-1968), trouwde in 1920 met Zwaantje van de Velde (1901-1987); zij emigreerden naar Ontario in Canada en kregen dertien kinderen. Het derde kind en het jongste kind, Geesje ten Klooster (1896-1970), trouwde in 1919 met de veehouder en transportondernemer Jacob (Jaap) van der Horst (1894-1968) uit Genne Overwaters. Jaap en Geesje woonden eerst een

poosje aan de Hoogstraat en trokken later in bij hun (schoon)moeder Stijntje ten Klooster-Boes op De Nadorst.

1932 was het laatste jaar dat de eendenkooi op een geografische kaart stond.

Omstreeks 1997 is op de plaats van de voormalige eendenkooi een nieuwe waterpartij aangelegd. Op de kaart van 2002 is voor het eerst een wandelpad rond de vijver op de kaart ingetekend. Dit kreeg de toepasselijke naam Kooikerspad.

Toen Stijntje ten Klooster-Boes in 1941 op De Nadorst overleed, erfde haar dochter Geesje van der Horst-ten Klooster (1896-1970) de eendenkooi. Zij trouwde in 1919 met Jacob van der Horst (1894-1968). Jaap en Geesje van der Horst kregen vier kinderen die geboren zijn in de jaren 1920-1928: Roely, Henni, Johan en Klaas. Henni overleed toen hij nog maar 22 jaar oud was. Roely van der Horst (1920-2013) emigreerde met haar man Jan Petter (1919-1974) in 1947 naar Ephrata in de staat Washington aan de westkust van de Verenigde Staten. Ze werd daar Ruth genoemd. Johan van der Horst (1925-2000) trouwde in 1949 met Dinie Polman (geb. 1927); zij gingen op De Nadorst wonen. Klaas van der Horst (1928-1994) trouwde in 1963 met Diny Bosman. Vader Jaap van der Horst verongelukte in 1968 op 74-jarige leeftijd bij het oversteken van de drukke weg van Hasselt naar Zwartsluis toen hij op pad was naar zijn land in de Nadorsterhoek. Was hij op weg naar zijn eendenkooi?

In 1967 vond er een gemeentelijke herindeling plaats, waarbij de perceelaanduiding van de eendenkooi is gewijzigd in kadastrale gemeente Hasselt, Sectie C, nr. 533.

Na het overlijden van de weduwe Geesje van der Horst-ten Klooster in 1970 ging de eendenkooi

(of wat daarvan nog restte) over naar haar drie kinderen Johannes, Klaas en Roely ter Horst.

Diny van der Horst-Polman is in de hooitijd vaak met haar schoonmoeder Geesje van der Horst-ten Klooster op het weiland geweest waar eertijds de eendenkooi was. De vrouwen gingen dan het achtergebleven hooi opharken. Diny herinnert zich dat het daar 'rotland of onland' was om te hooien; zachte ondergrond, geen mooi gras, het harken ging daar niet gemakkelijk. Toch had haar schoonmoeder Geesje vaak gezegd: "Hier had ik wel willen wonen". Het plekje was haar dierbaar, een mooi stukje natuur.

Waarschijnlijk is het kooikeren voor de bewoners van De Nadorst maar een nevenberoep of een hobby geweest. De kooi van De Nadorst was maar gering van afmetingen. Het zal wel een van de zogenaamde 'hutten' zijn geweest met niet meer dan één pijp. Niet één eigenaar/bewoner van de Nadorst heeft ooit bij de Burgerlijke Stand het beroep van kooiker opgegeven. Voor veel andere telgen van de grote familie Ten Klooster was de kooikerij het hoofdberoep geweest; zij lieten bij hun contacten met de Burgerlijke Stand - bij geboorten, huwelijken of begrafenissen - kooiker als beroep registreren.⁵

BRONNEN

Ebbinge Wubben, F.A. (1850), De Eendekooijen en het Toukeren te Staphorst. Tijdschrift voor staathuishoudkunde en statistiek, 5 (4de stuk), 417-426.
Eendenkooien in de 21e eeuw; Fons Mandigers (Natuurmonumenten) en Désiré Karelse (Eendenkooi Stichting).

NOTEN

- 1 Topotijdreis.nl.
- 2 Johan van der Horst: Het waren zödden.
- 3 Familie-archief Van der Horst-Ten Klooster.
- 4 HCO, toeg. 0025, inv.nr. 17881.
- 5 www.wiewaswie.nl.